

גברים שערכו חיפוש בדירה

כאשר התמוטטה החזית הצפון-מזרחית, עבר את הגבול לצרפת.

★ ★ ★

מרגל מיקצועי ?

בדיקה מדוקדקת של כל התאריכים והנתונים, מוכיחה דבר אחד: אף שכל פרט יכול להיות נכון, לא יכול להיות שכל הפרטים נכונים. בעלי דמיון מופלג יכלו השבוע להמציא סיפורים מרחיקי-לכת. שמועה אחת, שנופצה: כי בר הוא מרגל מיקצועי משחר נעוריו, שאינו יהודי כלל — ולפי אותה גירסה בר גם לא נימול (אגב, פרט כוזב. בר נימול). בעלי אותו דמיון יודעים להוסיף כי בר הפקיע אישיות של אדם שנהרג בכריגדה (כפי שנהגו לעשות מרגלים קומוניסטיים), וכי נשלח לארץ כדי לרגל בהגנה, שנחשבה על-ידי הקומוניסטים כרוצח האימפריאליזם האנגלי במרחב. אולם הסברה הסבירה ביותר לאור הנתונים היא פשוטה יותר: שבר אמנם היה מפקד צוער בשווייבונד; שתפקיד זה הביא את הצעיר המוכשר ללימוד שיטתי ואוטו-דידאקטי בתורת המלחמה, וכי השיג בכוחות עצמו רמה מיקצועית שרק קצינים מיקצועיים מעטים מגיעים אליה. קצצין השווייבונד יכול היה להגיע לתפקיד צבאי של ממש בכריגדה הבינלאומית (שקציניה לא התמנו, אלא ניבחרו על-ידי החיילים, בלי התחשבות צבאית-מקצועית) וכי פשוט הפקיע לעצמו לאחר מכן את התוארים שהתאימו לרמתו ולידיעותיו. מיקרים כאלה אינם נדירים בהיסטוריה. אמר השבוע זאב פון-וייל, מי שהיה קצין בצבא האוסטרי הקיסרי: "יודעים מיקרים רבים של אנשים שהפקיעו לעצמם תוארים שלא הגיעו להם מבחינה פורמאלית, אך שבמרוצת השנים עלו בהרבה מעל לרמה הנדרשת מבשל התואר. הכרתי סטודנט לרפואה שהפך רופא צבאי והתפרסם לאחר מכן כרופא אורח מצטיין, ורק לאחר מכן נתברר כי ניכשל בבחינות הכניסה לאוניברסיטה ולא היה בעל תואר מעולם." יהיו הספקות לגבי ראשית דרכו הצבאית של בר כאשר יהיו, אין ספק לגבי ההמשך: בר הגהו כיום לא רק התיאורטיקן הצבאי המעולה ביותר של מדינת ישראל, אלא גם בעל שם ועמדה במועדון הסגור של קומץ התיאורטיקנים הצבאיים בעולם, ידיים האישי של לידל הארט הבריטי, ויינשטיין ובאודוסין הגרמניים, מארשל האמריקאי.

★ ★ ★

פוליטיקאי צבאי

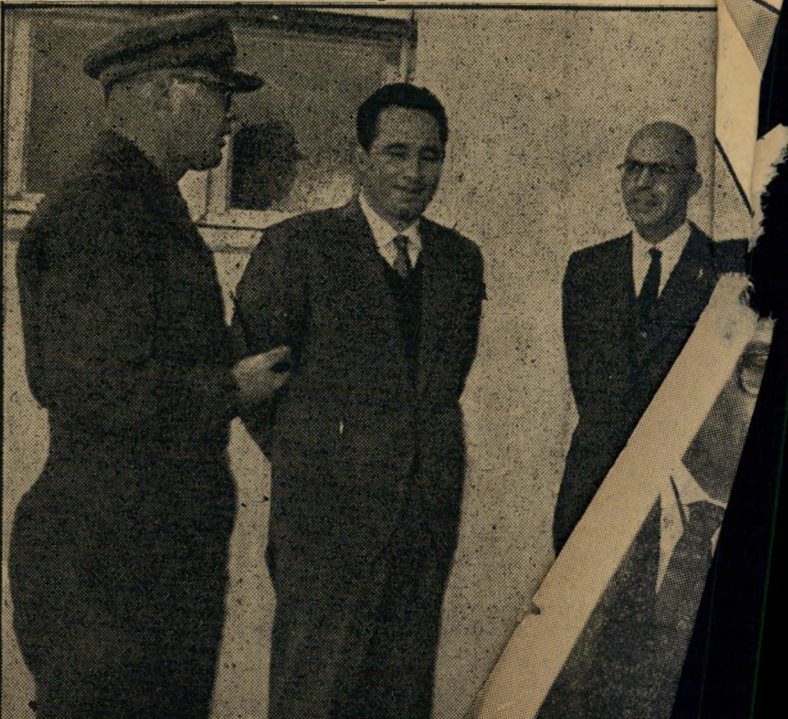
אולם בר לא היה קצין מיקצועי הדוגל בהפרדה בין הצבא והמדיניות. להיפך, מטבע בריאתו היה חיל פוליטי — או פוליטיקאי צבאי — שלא ראה בצבא אלא זרוע מבצעת של מדיניות לאומית, חברתית ומעמדית. לכן דאג, מיד עם בואו ארצה, לקבוע את השתייכותו המפלגתית. כסוציאליסט-דמוקראט אוסטרי, הצטרף, כמובן מאליו, למפא"י. אולם כחניך התנועה האוסטרית, שהיא שמאלית ומארכסיסטית הרבה יותר ממפא"י, הגיע בדרך הטבע אל האגף השמאלי של המפלגה, הלך עמו כאשר ייסד את סיעה ב' — היא מפלגת אחרות-העבודה דאז. כאשר זו התאחדה עם השומר הצעיר, בעת ייסוד מפ"ם, הצטרף אליה, צורף למרכז שלה ולחזקתה המדינית, ושוב בדרך הטבע, הגיע לאגף השמאלי של מפלגה זו. יחד עם שני ידידיו, רמ"א ההגנה משה סנה ומפקד הפלמ"ח יצחק שדה, דחף את המפלגה שמאלה. המשבר הגדול בא בעת משפטי פראג. מפ"ם החליטה לסלק את סנה. שדה השמאלני נפטר מטרטן ימים מעטים לפני כן. בר היה אחד המעטים במרכז, שהרימו את ידם והצביעו בעד סנה — ועל כן סולק יחד עימו. אולם הוא לא הצטרף לסיעת שמאל של סנה, ולא הגיע עימו למפא"י. תחת זאת הצטרף למפא"י, הפך פרשן צבאי של דבר והגיע במהרה לצמרת המפלגה ומשרד-הבטחון.

בשעתו, הפתיע הדבר רבים מידידיו. לכולם מסר הסבר, ממנו לא סטה במשך כל השנים. ההנמקה: כמארכסיסט מדעי ברור לו כי לא תיתכן מהפכה ללא תנאים חברתיים ומעמדיים מתאימים. תנאים כאלה אינם בנימצא בארץ, ואין סיכוי כי יוצרו בקרוב. על כן אין טעם להצטרף למפ"י. אולם מאחר שהברירה הרצינית היחידה בארץ היא בין סנה לבין בן-גוריון, הרי מה שפוסל את סנה כאלטרנטיבה מעשית, מוכרח לתמוך בבן-גוריון. בהזדמנות של שיהיה פרטית קלה יותר הפליט: "מפא"י זו מפלגה מצויינת. די לצעוק בה, היינד בן-גוריון! כדי לעשות שם מה שאתה רוצה."

★ ★ ★

ממכות בת-ימערער

בן-גוריון היה זקוק בדיוק לאיש כמו בר. כי באותה תקופה, בעת פרישתו ממפ"ם, כבר היה בר אוטוריטה בלתי-מעוררת בשטח ההלכה הצבאית, וקביעתו היתה סוף זק בכל ויכוח מיקצועי על מיבצעי צה"ל בעבר. לאיש כמו בן-גוריון, החרד למקומו היסטורית יותר מאשר לכל מעשה בהווה, היה בר מתנה מן השמיים. כי רק בר יכול להוכיח שבן-גוריון צדק בכל מעשיו כמצבאי צה"ל, וכי כל המערערים על מעשה זה

בר עם פרס ולסקוב

או אחר של בן-גוריון בשטח הצבאי אינם אלא בורים גמורים וחטרי הבנה מינימאלית. איך הגיע בר לעמדה זו? בהגנה של ראשית שנות הארבעים עלה במהרה בסולם ההשפעה. למעשה, לא היה לו מת-חרה. הקצינים המיקצועיים היחידים בהגנה היו קשישים, מיבול מלחמת העולם הראשונה, שלא השתלבו יפה באירגון שמפקדיו היו צעירים עוליימים. אחד החתיקים, זיגפריד ריטר פון פרידמן (כיום אלוף בדימוס איתן אישר), הסתייג מבר עוד בשנת 1942, כשבר היה מזכירו במחלקת התיכנון של ההגנה, תבע מיעקב דוסטובוסקי (דורי), הרמטכ"ל, להעבירו ממשדרו. אולם בר עלה להשפעה רבה עד אין שיעור יותר מזו שהיתה לפון פרידמן. עזרה לו בכך לא רק הילת-הגבורה של לוחם הכריגדה הבינלאומית, בעל העבר הקרבי ותואר הקצין, אלא גם עובדה חשובה יותר: דעותיו הצבאיות של התיאורטיקן הצעיר והמבריק התאימו בדיוק לרוח ההגנה, ועל כן יכלו להשפיע על הארגון השפעה מכרעת. כי בר אימץ לעצמו את ההלכה הצבאית שהיתה או מהפכנית ומודרנית — זו של הסרן הבריטי לידל-הארט, שבישר את בשורת מלחמת-התנועה. בניגוד לקצינים החתיקים בעולם כולה, שעוד האמינו בלחימה מסורבלת של צבאות גדולים, ברוח מלחמת-העולם הראשונה, טען הארט כי השיון והמטוס מאפשרים מלחמת-בזק מהירה, בה יגברו צבאות קטנים וניידים, שהייליהם מעולים ובעל-יניוזה, על צבאות אדירים של רובוטים. ההגנה, שדגלה אז במשמעת-מתוך-הכרה וששמה את הדגש על הלוחם היחיד והיחידה הקטנטנה, יכלה לקלוט בנקל תיאוריה זו, כשתורגמה לה על-ידי איש בעל תפיסה מזהירה כמו בר. המטרת של וינגייט, הרוח של שדה והפלמ"ח מצאו בדברי בר את ההשלמה התיאורטית, המדעית-מיקצועית.

כאשר החרף המאבק נגד הבריטים, הגיע בר לתקופת-הזהרה הראשונה שלו. בעוד שאחרים בהגנה דיברו עדיין במושגים של התנגשויות מקריות עם השלטון, פיתח בר במאמריו תיאוריה שלמה ומקיפה של מלחמת-שיתרו נגד שלטון אימפריאליסטי. מאמריו, שניתחו את הלקח המיקצועי, הצבאי-הפוליטי, במלחמות-השיתרו של העמים, הפכו תנ"ך לרובבות צעירים בארץ. בעוד שבפירסומים פנימיים של ההגנה חתם בשם י. בן-ישראל, נהג בר לחתום בשמו המלא — ד"ר ישראל בר — על מאמרים אלה, שפורסמו מעל דפי השבועון אחזות העבודה. כאשר שיריו של אלתרמן בסור השביעי סיפקו למאבק את המיטען הרגשי ורשימותיו של יצחק שדה ("י. נודד") במדור סביב המזורה סיפקו לו את המיטען המוסרי, סיפקו מאמרי בר את המיטען ההלכתי.

אולם בר לא היה רק תיאורטיקן. ההגנה ראתה בו מודרך חשוב, ראשון-במעלה, הטילה עליו להקנות את הידע הצבאי לקורסי המפקדים של ההגנה בגיוצרה. לעתים הסתובב שם במדים אוסטריים ישנים, ללא סמלים, כשהוא מחזיק בקצה פיו את המקטרת הנצחית, שהקנתה לו את הכינוי "פיפקה". הרצאותיו, בניב הייקי, היו מפורסמות, סיפקו לחניכים בדיחות אינסופיות. מאחר שהיה מבלבל את המינים בדיקוק העברי, נהג לפתוח כל הרצאה במלים: "אני יודע להבדיל בין זכר לנקבה רק בתיים." חניכיו, שאהבוהו וחיבבוהו, ראו בו דמות סגנונית, אפילו תמהונית. ראשו הקרה, שניו הבלוטות, דיבורו הנפעם שגרם לו לעתים לגימוגום קל, חוש-ההומור המיוחד שלו — כל אלה נבדלו לגמרי מן הטיפוס הרגיל של המפקד הצבר, המעשי, המחוספס.

★ ★ ★

יש ודין ויש דין

במלחמה היתה לבר עמדת-מפתח מיוחדת במינה. הוא היה סגנו של ייגאל ידין, או להלכה קצין-מבצעים של המטכ"ל, ולמעשה רמטכ"ל בפועל במקומו של דורי החולה. (המשך בעמוד 10)

בדיקה הימית של בר: באחת ההרצאות נשאל הרמ"א (ראש-המפקדה-הארצית) משה סנה — "מה היא נטיית הרבים של התואר רמ"א? השיב סנה: "יש רק רמ"א אחד!"